

REVISTA ▶ EL TEMA

Vista panoràmica del mont Sinai en una imatge del 1928

L'Institut Europeu de la Mediterrània i l'Abadia de Montserrat organitzen una exposició al museu del massís muntanyenc que explora el treball que va realitzar el pare Bonaventura Ubach com a fotògraf al Pròxim Orient. El monjo va documentar amb la càmera la manera de viure de tot un seguit de pobles que havien canviat poc durant segles i que testimoniaven el llegat de les cultures que van escriure la Bíblia. **Text: Toni Mata i Riu**

Fotografia

MONTSERRAT MOSTRA EL MÓN PERDUT QUE BUSCAVA UBACH

L'afany del pare Bonaventura Ubach (1879-1960) per retenir tant com fos possible l'essència de les civilitzacions que van engendrar els textos bíblics es palesa en les més de 6.000 fotografies que el monjo i els seus col·laboradors van fer en els viatges i les estades al Pròxim Orient durant el primer terç del segle XX, un llegat imponent del qual se'n fa ressò l'exposició *Lamirada del biblista. Instants d'eternitat* que acull el Museu de Montserrat fins al proper 17 de juliol. «Les imatges estaven destinades a il·lustrar els volums de la Bíblia Grossa, una de les grans fites de la Catalunya dels anys 20», explica l'arqueòleg i comissari de la mostra Joan Eusebi Garcia Biosca. Talment com la Sagrada Família, que sembla que acabarà tenint més sort, la Bíblia montserratina projectada per Ubach va restar inacabada, però el corpus fotogràfic destinat a acompanyar els textos en uns volums propis està emergint i s'ha digitalitzat i posat a disposició de la ciutadania a través de la pàgina web de la Biblioteca de Montserrat.

«Encara hi ha molts calaixos per obrir», reconeix Garcia Biosca rememorant que en els darrers anys el nom del pare Ubach, que va residir a Palestina i va recollir testimonis materials i arqueològics de les cultures bíbliques, s'ha fet cada cop més conegut, ha estat objecte d'una ficció literària -*L'arqueòleg*, de Martí Gironell- i ha merescut fins i tot expressions com la de l'Indiana Jones de Montserrat. Però de l'Ubach fotògraf no se n'havia parlat gaire, tot i que aquesta faceta «ja era coneguda», principalment pels tres volums il·lustrats que es van publicar acompanyant els vint-i-cinc de traducció dels llibres bíblics.

«A la Catalunya de l'època es van emprendre grans projectes, com la col·lecció Bernat Metge de clàssics grecs i llatins, però la Bíblia Grossa ha quedat una mica amagada, potser per la seva temàtica religiosa», indica el responsable de l'exposició. «Era un esforç titànic, la primera traducció al català de la Bíblia que es feia des de l'edat mitjana, amb un aparell crític exuberant», afegeix el comissari: «Una feina sense precedents».

Del segle XV al XIX

Ubach va fer un primer intent el 1915, quan «va presentar un projecte per traduir la Bíblia al castellà a una comissió bíblica espanyola», tot i que no va veure llum. El 1478, es va publicar la coneguda com a Bíblia valenciana, una de les primeres traduccions a una llengua moderna, però per trobar el text següent en català del llibre sagrat del cristianisme s'ha de fer un salt de tres segles i mig. «El 1832, Josep Melcior Prat, un català exiliat a Londres, va traduir *Lo Nou Testament de Nostre Senyor Jesucrist* per a la Societat anglesa i estrangera de la Bíblia, destinada a la comunitat protestant», explica Garcia: «Un dels trets que diferencien catòlics i protestants és l'accés a la Bíblia en la llengua vernacle; els protestants estaven a favor que hi hagués una Bíblia a cada casa, però els catòlics deien que només es podia llegir en llatí. Fins que no es va superar la Inquisició, les Bibles en català i en castellà estaven perseguides».

Ja al segle XX, el polític i empresari Francesc

El pare Ubach i un grup de sacerdots sirocòtics, el 1922 a l'Iraq

EL TEMA ◀ REVISTA

Cambó «va considerar que si Catalunya era una nació moderna, havia de tenir els textos fonamentals de la nostra cultura en la nostra llengua, i per això va tirar endavant la Bernat Metge i la traducció al català de la Bíblia», un projecte al qual Ubach s'hi va sumar inicialment però del qual se'n va despenjar posteriorment per emprendre la Bíblia Grossa, que no es va poder concloure però va ser la base de la traducció en format assequible i tapes verdes que tenen moltes famílies catalanes.

«La guerra espanyola i després la mundial van dificultar l'empresa d'Ubach, i va arribar un moment en què Montserrat no tenia els diners per continuar el projecte», anota Garcia: «A més, els criteris editorials i d'exegesi bíblica dels anys 20 havien canviat molt als 50, en portes del Concili Vaticà II, que va promulgar una església més oberta; la bíblia montserratina va quedar antiquada».

Una tècnica de reproducció molt útil

La fotografia no era un invent acabat de sortir del forn quan Ubach la va descobrir a principis del segle XX, però «a finals del XIX Kodak va treure la Box, la primera càmera portàtil, i això va democratitzar la seva pràctica». En aquest sentit, Garcia no dubta a afirmar que «el monjo estava a l'última de les novetats del gènere» i era conscient que «la fotografia era un mitjà excel·lent per documentar la cultura material, els monuments, les inscripcions, s'hi va llançar de cap, tot i que ell no era arqueòleg».

El comissari explica que en el primer viatge al Sinaí, a inicis de la dècada de 1910, el pare Ubach ja va fer fotos. «Es van publicar, però no n'hem trobat els originals», indica Garcia. El gust d'Ubach per la fotografia va continuar durant les seves estades a Palestina fins al punt que va demanar a Montserrat que li enviessin joves monjos per formar-los en la tècnica que li permetia capturar la manera de viure de pobles mil·lenaris. Fa uns quants anys, explica el comissari, al 'Institut Europeu de la Mediterrània va tenir coneixement del fons del pare Ubach i va entomar la feina de preservar-lo i divulgar-lo».

Realitzades fa pràcticament un segle, les plaques del monjo ens han arribat en bon estat de conservació gràcies a la cura de l'Scriptorium de l'Abadia de Montserrat, que «conserva els calaixos, les fitxes i les llibretes on anotava les dades de les excursions». A parer de Garcia, no hi ha un fons igual a l'Estat i ben pocs a Europa: Ubach va cobrir des de l'Iraq fins a Egipte, però es va centrar sobretot en tres paï-

L'EXPOSICIÓ
«La mirada del bibliista. Instants d'eternitat»
► **Lloc:** Museu de Montserrat (Sala Daura). ► **Dies i horaris:** fins al 17 de juliol. De dilluns a divendres, de 10 a 16.45 h; dissabtes i diumenges, de 10 a 17.45 h. ► **Entrades:** 8 euros (col·lecció permanent i exposicions temporals). museudemontserrat.com.

QUÈ CAL SABER

El llegat d'Ubach es visibilitza en les col·leccions arqueològiques del museu

► L'exposició temporal del pare Ubach pot ser una bona excusa per endinsar-se per les sales de la col·lecció permanent del Museu de Montserrat, entre les quals hi ha importants conjunts arqueològics formats, en part, per les peces que des del 1906 Ubach va anar enviant al monestir. Restes de l'antiga Pèrsia, Mesopotàmia i Egipte que es van enriquir amb materials de donacions posteriors.

sos, Palestina, Jordània i Israel». Ubicat a Jerusalem, el clergue català va fer diversos viatges pel Pròxim Orient, dels quals en va deixar profílica constància.

Cultures que s'esvaeixen

Bonaventura Ubach «era conscient que va ser dels darrers que va poder veure en persona un món que desapareixia, un món que per a ell es va mantenir durant segles amb pocs canvis». Tal com apunta Garcia, «en la segona meitat del XIX es van produir transformacions com el ferrocarril, la industrialització i el creixement de les ciutats que van posar fi a formes de vida molt antigues». Al monjo arqueòleg «interessaven» sobretot els beduïns, perquè «considerava que eren el reducte de les formes de vida que volia observar».

La fi de l'imperi otomà va limitar la llibertat

de moviments d'aquest poble nòmada. Les tensions a la zona de Palestina, la immigració, la guerra... van liquidar un passat que tenia molt valor per a Ubach: «Va aixecar el testament d'un món que estava desapareixent, i ho va fer emocionat i dolgut; tenia un parer negatiu sobre la colonització jueva perquè la culpava d'aquest punt final». Segons Garcia, «l'Església anterior a la Shoah tenia una posició doctrinal antijueva, els seus fidels eren els que vivien en aquella zona, i vivia amb preocupació tot el que hi passava».

De la fotografia de paisatge, al monjo li interessaven «les panoràmiques» perquè «ressalten la petitesa de l'home enmig de la immensitat de la natura». Però els seus «punts forts» eren «els grups humans, com vivien, com podien ajudar a entendre els textos bíblics». Ubach va establir vincles amb les persones que visitava, i per aquest motiu va poder realitzar fotos des de l'interior dels grups: les instantànies que es reproduïen a les pàgines següents en són una bona mostra.

La tradició de la fotografia bíblica

El treball que van dur a terme Bonaventura Ubach i els seus col·laboradors «s'insereix en la tradició de la fotografia bíblica, un gènere comercial que va néixer a la segona meitat del segle XIX; al Lliban, Síria i Palestina hi havia empreses que feien fotos per vendre als pelegrins, que volien endur-se un record. «El model que va seguir el montserratí era el dels pares dominics, que van realitzar una feina exhaustiva de documentació i de planimetria», explica Garcia.

La qualitat de les impressions realitzades per Ubach i els seus ajudants en plaques fotogràfiques de 10x8 i en plaques de cel·lulosa gairebé tan grans han permès fer reproduccions d'una nitidesa encomiable i panoràmiques de format gegant. D'aquesta manera, el visitant pot gaudir del visionat d'unes instantànies que el transporten als anys 20 del segle passat i li permeten aprofundir en la dimensió polièdrica del treball que el monjo va dur a terme a Terra Santa.

En aquest sentit, l'exposició exhibeix diversos materials documentals que parlen d'una època en la qual es van encavalcar diversos projectes de traducció de la Bíblia al català i es van iniciar les expedicions científiques al Pròxim Orient. I, per tancar el recorregut per les sales, l'espectador té una pantalla on es reflecteixen fotografies d'altres autors sobre una regió que va despertar interès periodístic i comercial.

CINC LLIBRES PER CONÈIXER EL PARE UBACH

LA MIRADA DEL BIBLISTA. INSTANTS D'ETERNITAT
AUTOR **Juan E. Garcia Blesca** (coordinador)
INSTITUT EUROPEU DE LA MEDITERRÀNIA
28 EUROS. 240 PÀGINES

► El catàleg de l'exposició incorpora els textos en català, castellà i anglès i mostra les fotografies que formen part de la mostra. Hi col·laboren diversos especialistes que aborden la figura del pare Ubach.

BONAVENTURA UBACH AL PAÍS DELS CEDRES I LA TRANSJORDÀNIA
AUTORA **Edificó a cura de Lourdes Godoy**
PUB. ABBADIA DE MONTSERRAT
65 EUROS. 168 PÀGINES

► Recull de dietaris de viatge que va escriure Bonaventura Ubach i altres notes de les seves primeres estades al Lliban, del 1908 al 1910. L'autor ofereix la seva visió d'un país que era part de l'imperi Otomà.

DOM BONAVENTURA UBACH L'HOMI, EL MONJO, EL BIBLISTA
AUTOR **Romuald M. Díaz i Carbonell**
PUB. ABBADIA DE MONTSERRAT
20 EUROS. 252 PÀGINES

► Biografia del pare Bonaventura Ubach, que abasta des dels seus trets vitals fins a la quantitat ingent de feina que va dur a terme per atrapar l'essència de les civilitzacions que van escriure la Bíblia.

VIATGE A L'ORIENT BÍBLIC
AUTOR **Diversos autors**
GENERALITAT DE CATALUNYA
40 EUROS. 272 PÀGINES

► Catàleg de l'exposició que es va realitzar el 2011 a la capella de Santa Àgata del Palau Reial de Barcelona. La mostra es va fer resso de la fascinació que va sentir Ubach en els viatges al Pròxim Orient.

DIETARI D'UN VIATGE PER LES REGIONS DE L'IRAQ (1922-23)
AUTOR **Edificó a cura de Damià Roure**
PUB. ABBADIA DE MONTSERRAT
65 EUROS. 180 PÀGINES

► Dietari del viatge que Ubach va emprendre a Mesopotàmia just fa un segle. El monjo va fer el redactat el 1951, revisant les notes. Inclou nombroses fotografies.

REVISTA ▶ EL TEMA

ESTAMPES DELS VIATGES D'UBACH AL PRÒXIM ORIENT

Simpatia per les dones i els infants

El monjo fotògraf s'apropava sempre amb empatia als grups de dones i nens als quals volia retratar, com aquest grup de beduïnes que passen l'estona a l'entrada de la cova on vivien, l'any 1926. Els rols estaven molt marcats en aquestes comunitats nòmades i seminòmades que, segons Ubach, conservaven l'essència dels modes de vida de les comunitats que van viure de forma coetània a l'escriptura dels textos sagrats.

Les campanyes d'excavació estaven en auge

La fotografia ens ensenya una vista dels treballs d'excavació del jaciment de Ramat al-Khalili, a Hebron, l'any 1928. L'interès pel passat es va manifestar al segle XX amb la profusió de campanyes arqueològiques que es van escampar arreu del Pròxim Orient. A Ubach li va interessar visitar aquells indrets per veure si hi podia adquirir alguna peça per continuar alimentant el Museu Bíblic que ja feia dues dècades que lluia a l'abadia montserratina.

Els ritus ancestrals encara perviuen

Les cerimònies i els rituals són elements aglutinadors de la comunitat i l'expressió de la religiositat dels membres d'un col·lectiu. Ubach va tenir molt interès en conèixer els grups de cristians àrabs, així com altres creences minoritàries com els jueus i els yazidites. A la foto, un beduí de Beni Na'im tenyeix amb sang de cabrit un suport de la tenda que ha muntat.

La feina del camp exigeix esforç

Tres instantànies del treball agrícola i ramader: a dalt, uns homes llauen els camps amb un camell i un ase (1927); al mig, uns llauradors amb arades al coll, a Hebron (1935); a baix, uns pastors treuen aigua del pou de Tell al-Milkh, al desert del Nègueb. Feines feixugues que probablement es mantenen força similars en la seva pràctica des de feia molts segles.

Els camells inicien el transport de les restes arqueològiques a Montserrat

El camp i la ciutat coexisteixen en uns moments de canvi

El pare Ubach va voltar per les regions del Pròxim Orient cercant la petjada de les civilitzacions de l'antiguitat, però va conèixer bé Jerusalem, punt de trobada de formes de vida arcaiques i nous costums urbans. Un sacerdot compra al mercat de Betlem en una imatge que palesa la convivència entre diferents comunitats religioses, un aspecte que el monjo també va voler reflectir i documentar a través del treball fotogràfic que va realitzar.

Ubach va establir vincles amb els seus amfitrions

Les comunitats de beduïns, tal com explica Garcia Biosca, eren «refractàries» a deixar que els nousvinguts tinguessin contacte amb les seves dones, però Ubach va saber congeniar amb els pobles nòmades que visitava i va fer fotos impensables. En aquesta imatge captada el 1929 a Tulaylat al-Ghassul, unes dones beduïnes estan ballant, envoltades de nens. L'interès d'Ubach arribava fins a l'extrem de voler conèixer diverses formes d'expressió dels beduïns.

Una de les ocupacions que va mantenir Bonaventura Ubach a Terra Santa durant uns quants anys va ser la recerca de materials arqueològics relacionats amb les antigues civilitzacions en les quals es va desenvolupar el relat bíblic. Periòdicament, Ubach carregava les caixes amb les peces per iniciar el llarg recorregut fins al Museu Bíblic de Montserrat. Aquesta faceta ha donat fama a Ubach en la posteritat, i va ser una de les tasques més importants que va dur a terme al Pròxim Orient, però, tal com demostra l'exposició, també es va ocupar de documentar tot allò que passa-va per les seves mans gràcies a les càmeres fotogràfiques que va utilitzar.

Bagdad celebra la processó de Rams

En un indret tan allunyat de Montserrat com la ciutat de Bagdad, Ubach va poder retratar imatges de devoció cristiana com aquesta processó de diumenge de Rams, de l'any 1922. L'acte és força concorregut i dona testimoni de la presència de comunitats cristianes al Pròxim Orient convivint amb els qui professaven altres credos religiosos.